The results of studies of the chemical composition and nutritional value of feed from spring and winter grain crops indicate the possibility of increasing the efficiency of the use of arable land occupied under feed crops.

Key words: haylage, hay, triticale, rye, nutrients, chemical composition, dry matter.

DOI 10.32900/2312-8402-2019-122-118-130

УДК 332.122:636(477.52)(477.54)(477.6)

РЕСУРСНИЙ ПОТЕНЦІАЛ РОЗВИТКУ АГРОПРОМИСЛОВОГО ВИРОБНИЦТВА СХІДНОГО РЕГІОНУ УКРАЇНИ

Кунець В. В., к. іст. н., ст. н. сп.,

Камишан Н. В., н. сп.

Панченко О. М., н. сп.

Помітун Л. І., н. сп.

Інститут тваринництва НААН

Викладено основні особливості та місце Східного регіону в агропромисловому секторі країни. Під терміном «Східний регіон» розуміємо територіальну систематизацію або членування території на відносно цілісні частини та об'єднання в один регіон. До Східного аграрного регіону, розташованому на північному сході країни, входять Сумська, Харківська, Донецька та Луганська області (без тимчасово окупованих територій, площа яких становить 15,3 тис. км²) та нараховує 91,5 тис. км².

Проаналізовано розрахунок ресурсного потенціалу областей і районів України. Оцінювання ефективності управління економічними ресурсами в розрізі суб'єктів господарювання та загалом по регіону дає змогу визначити у вартісному виразі загальний розмір потенціалу конкретного підприємства, його складових структур і рівень використання. Виявлено, що ресурсний потенціал істотно перевищує фактичні показники одержання прибутку з 1 га сільськогосподарських угідь, як в цілому по країні, так і в Східному регіоні.

Продовольчу безпеку Східного регіону забезпечує галузь тваринництва. Провідну роль в ній посідають скотарство та свинарство. Наглядно представлено сучасний стан поголів'я основних видів сільськогосподарських тварин (ВРХ, свині та вівці) по областях та в цілому по Східному регіоні.

Проаналізовано динаміку основних галузей сільського господарства (скотарство, свинарство, вівчарство, козівництво) за останні роки в розрізі суб'єктів господарювання та загалом по регіону та країні. Наведено кількість поголів'я по господарствах різних категорій, підприємств та населення в Україні та Східному регіоні за останні 2 роки та розрахована різниця (зростання чи спад) окремо за видами сільськогосподарських тварин (велика рогата худоба, корови, свині, вівці та кози) по областях та господарствах.

Визначено перспективні напрямки розвитку аграрного сектору.

Ключові слова: сільське господарство, Східний регіон, скотарство, свинарство, вівчарство, козівництво.

З метою підвищення ролі аграрної науки та освіти в розробці і реалізації ефективної регіональної аграрної політики за умов децентралізації влади областей, орієнтованої на широке використання сучасних досягнень вітчизняної науки і міжнародного досвіду в аграрній сфері та розвитку сільських територій, забезпечення поєднання загальнодержавних і регіональних інтересів, рішенням Президії НААН 16/01 від 31 жовтня 2018 року, створено Східний міжрегіональний науковий центр в системі Національної академії аграрних наук України.

Центр є структурним підрозділом НААН з організації регіонального і міжрегіонального співробітництва, який координує наукові дослідження та організацію впровадження їх результатів (інновацій) для суб'єктів аграрного підприємництва та соціально-економічного розвитку сільських територій відповідних регіонів, спрямовує зусилля вчених визначеного переліку наукових установ та закладів вищої освіти різної спеціалізації, розміщених у зоні діяльності та віднесених до сфери координації центрів незалежно від їх відомчої належності на вирішення поставлених завдань.

Матеріали і методи досліджень. Проведено збір даних та соціально-економічний аналіз основних тенденцій розвитку регіону. Проаналізовано та опрацьовано стратегічні документи розвитку областей. Досліджено зовнішнє середовище регіону. На основі інвентаризації статистичних даних, збору та обробці інформаційних матеріалів, приватних повідомлень тощо, проведено аналіз господарського комплексу (сільське господарство, тваринництво), регіону.

На основі проведення SWOT-аналізу на прикладі Східного регіону в структурі аграрного сектору країни визначено пріоритетні галузі сільського господарства, які утворюють кон'юнктуру та активізують ринкові процеси, виявлення особливостей реалізації маркетингових заходів та визначення сильних та слабких сторін функціонування регіонального ринку з метою визначення можливостей його подальшого розвитку. Для аналізу регіональних можливостей, під час збору та обробки інформації, будуть використовуватися статистичні методи, а саме, групування і зіставлення та методи спостереження і порівняння.

Результати досліджень. Важливим фактором територіальної організації та управління господарством країни є районування або децентралізація управління її економікою, яка передбачає розподіл території та потребує запровадження нових методів управління соціально-економічним розвитком окремого адміністративного району, де потреби в ресурсах перевищують можливості. Реформування адміністративно-територіального устрою відбувається за рахунок укрупнення, тобто об'єднання окремих областей в один регіон. У свою чергу, регіональна територіальна система поєднує в собі соціальну та економічну сфери життя окремої адміністративної одиниці, чисельність його населення, природно-ресурсний потенціал, господарств тощо.

Під терміном «Східний регіон» розуміємо територіальну систематизацію або членування території на відносно цілісні частини та об'єднання в один регіон. До Східного аграрного регіону, розташованому на північному сході країни, входять Сумська та Харківська, Донецька та Луганська області (без тимчасово окупованих територій, площа яких становить 15,9 тис. км²) [1]. Площа Східного регіону нараховує 92,5 тис. км² (Сумська область – 23,8 тис. км², Харківська область – 31,4 тис. км², підконтрольна територія Донецької та Луганської областей відповідно – 19,0 та 18,3 тис. км²), що становить 16,3 % від загальної площі країни [2].

Загальна чисельність наявного населення України, станом на 2019 р., становить 35477,5 тис. осіб [3]. У межах Східного регіону проживає 6349,8 тис. осіб

(Сумська – 1081,4 тис., Харківська – 2675,6 тис. Донецької – 1908,7 тис., Луганської – 684,1 тис.), що становить 17,9 % від загальної чисельності населення (рис. 1).

Рис. 1. Чисельність населення Східного регіону, тис. осіб

Демографічною особливістю країни є те, що третина українців проживає в сільській місцевості. Відносно висока частка сільського населення пояснюється наявністю інтенсивного сільського господарства, в якому переважають трудомісткі галузі рослинництва та тваринництва.

Україна характеризується найбільшою землезабезпеченістю в Європі, що дає змогу активно розвивати сільське господарство. Наявність різноманітних форм рельєфу Східного регіону призвела до створення на них різних видів ґрунтів – від тучних чорноземів до суперпіщаних ґрунтів.

Сільське господарство традиційно є однією з найбільш потужних галузей економіки країни. Для виробництва сільськогосподарської продукції, здійснення сільськогосподарської науково-дослідної та навчальної діяльності, розміщення відповідної виробничої інфраструктури використовуються землі сільськогосподарського призначення. До останніх належать і сільськогосподарські угіддя (рілля, багаторічні насадження, сіножаті, пасовища та перелоги), які відповідно до природних властивостей, розташування і господарських потреб використовуються для посівів сільськогосподарських культур і є засобом виробництва в рослинництві. В таблиці 1 наведені розрахунки кількості сільськогосподарських угідь на 1 мешканця.

Як видно з таблиці, у розрахунку на 1 мешканця Східного регіону припадає 1,15 га сільськогосподарських угідь. Найнижчий показник площі цих угідь на 1 особу є у Харківській області – 0,90 га, на другому місці – Донецька область – 0,76 га [4–7].

В структурі сільськогосподарських угідь Східного регіону площа ріллі становить 5697,2 тис. га або 77,7 %: (Сумщина – 1,2 млн. га, Харківщина – 1,9 млн. га, Донеччина – 1,6 млн. га, Луганщина – 997,2 тис. га); пасовищ – 1316,7 тис. га або 17,9 % (Сумщина – 167 тис. га, Харківщина – 417,4 тис. га, Донеччина – 329,9 тис. га, Луганщина – 402,4 тис. га); багаторічних насаджень –

143,9 тис. га або 2 % (Сумщина – 24,5 тис. га, Харківщина – 48,9 тис. га, Донеччина – 57,9 тис. га, Луганщина – 12,6 тис. га) [8–11].

Таблиця 1

Кількість сільськогосподарських угідь у розрахунку на 1 мешканця

Адміністративна одиниця	Кількість с.-г. угідь (тис. га)	Чисельність населення (тис. осіб)	С.-г. угідь на 1 мешканця (га)
Україна	38972,2	35477,5	1,09
Східний регіон	7335,5	6349,8	1,15
Сумська обл.	1998,7	1081,4	1,84
Харківська обл.	2414,0	2675,6	0,90
Донецька обл.	1460,2	1908,7	0,76
Луганська обл.	1462,6	684,1	2,13

Надмірна розораність земель в країні та їх інтенсивне сільськогосподарське використання призвели до скорочення посівних площ під кормові культури, сіножаті, пасовища та до занепаду галузі тваринництва, скороченням чисельності сільськогосподарських тварин і загального виробництва продукції.

За даними Держкомстату України, посівні площі сільськогосподарських культур під урожай у господарствах усіх категорій Східного регіону налічують 4800,0 тис. га, що становить 17,24 % від загальної кількості по країні в цілому, з них посівних площ підприємств 3824,4 тис. га або 18,64 % та господарств населення 1175,6 тис. га або 14,0 % (табл. 2) [12].

Найбільший показник розораності земель у Східному регіоні припадає на Харківську область і становить 1790,7 тис. га [5]. Це є одним із найбільших показників по Україні (в середньому біля 75 %), що несумісне з раціональним землекористуванням через виснаженість ґрунтів і порушення екологічної рівноваги і, відповідно, стримує землеробство у довгостроковій перспективі.

Таблиця 2

Посівні площі с.-г. культур під урожай Східного регіону 2019 р. (тис. га)

Адміністративні одиниці	Господарства усіх категорій (тис. га)	Підприємства (тис. га / %)	Господарства населення (тис. га) / %
Донецька	1017,3	706,6 / 69,5	310,7 / 30,5
Луганська	819,9	634,0 / 77,3	185,9 / 22,7
Сумська	1172,1	976,2 / 83,3	195,9 / 16,7
Харківська	1790,7	1307,6 / 73,0	483,1 / 27,0
Східний р-н	4800,0	3624,4 / 75,5	1175,6 / 24,5
Україна	27841,7	19448,7 / 69,9	8393,0 / 30,1

У Східному регіоні виробничу діяльність здійснюють 7,2 тис. агропромислових формувань (Сумщина – 1,2 тис, Харківщина – 1,9 тис, (Kharkiv Regional State Administration, personal communication, 20.09.19), Донеччина – 2,6 тис., Луганщина – 1,5 тис), у т. ч. фермерських господарств 4295 (Сумщина – 652, Харківщина – 1,2 тис, Донеччина – 1,5 тис., Луганщина – 943) [8, 13, 14]. В середньому на 1 агроформування припадає 503,3 га посівних площ під урожай 2019 р.

В середньому на 1 агроформування припадає 503,3 га посівів під урожай 2019 р. У розрахунку на 1 сільськогосподарське підприємство окремої області припадає посівних площ під урожай: Сумська – 813,5 га, Харківська – 688,2 га, Донецька – 271,8 га, Луганська – 422,7 га.

Загальна кількість особистих селянських господарств в Україні у 2019 р. становила 3996,6 тис. з них у Східному регіоні 387,2 тис. (Сумщина – 129,3 тис., Харківщина – 136,2 тис., Донеччина – 77,8 тис., Луганщина – 43,9 тис.) [15]. В середньому на 1 особисте селянське господарство регіону припадає 3,04 га посівних площ під урожай у 2019 р. у розрахунку на 1 особисте селянське господарство було засіяно під урожай 2019 р. по областях: Сумська – 1,51 га, Харківська – 3,54 га, Донецька – 3,99 га, Луганська – 1,97 га).

Оцінювання ефективності управління економічними ресурсами в розрізі суб'єктів господарювання та загалом по регіону дає змогу визначити у вартісному виразі загальний розмір потенціалу конкретного підприємства, його складових структур і рівень використання [16]. Економічну ефективність використання земельного ресурсу в аграрних секторах економіки регіону слід характеризувати показниками виходу валового, чистого доходу га 1 га площі землі. Інші показники продуктивності ресурсів та економічної ефективності їх використання розраховуються на одиницю площі угідь, оскільки вона є просторовою базою розміщення продуктивних сил, предметом праці та основним засобом виробництва.

З таблиці 3 (для прикладу взято дані за 2017 р.) видно, що ресурсний потенціал істотно перевищує фактичні показники одержання прибутку з 1 га сільськогосподарських угідь, як в цілому по країні, так і в Східному регіоні, і по окремо по областям, особливо в Донецькій області, тут різниця сягає майже в 4 рази.

Продовольчу безпеку Східного регіону забезпечує галузь тваринництва. Провідну роль в ній посідають молочно-м'ясне скотарство та свинарство. На рисунку 2 наглядно представлено сучасний стан поголів'я основних видів сільськогосподарських тварин (ВРХ, свині та вівці) по областях та в цілому по Східному регіоні [17].

Рис. 2. Кількість сільськогосподарських тварин за їх видами (тис. голів)

Таблиця 3

Розрахунок ресурсного потенціалу областей і районів України
(з урахуванням вартості ресурсів «Земля», «Основні засоби», «Оборотні засоби»)

Адміністративні райони	С.-г. угіддя, тис. га	Нормативна грошова оцінка 1 га с.-г. угідь, грн.	Вартість угідь, млн. грн.	Розрахункова вартість		Розрахункові показники			Фактичні показники	Відхилення фактичного прибутку від розрахункового (+, -)
				Основні засоби, млн. грн.	Оборотні засоби, млн. грн.	Ресурсний потенціал, млн. грн.	Прибуток, млн. грн.	Прибуток на 1 га, тис. грн.		
Україна	38972,2	27123,8	1057073,7	1057073,7	528536,9	2642684,3	396402,6	10,2	5,2	-4,9
Сх. регіон	7356,0	26459,3	194634,9	194634,9	97317,5	486587,3	72988,1	9,7	4,2	-5,5
Донецька	1844,8	30612,1	56474,1	56474,1	28237,0	141185,2	21177,8	11,5	3,3	-8,2
Луганська	1402,0	21008,4	29453,9	29453,9	14727,0	73634,8	11045,2	7,9	2,8	-5,1
Сумська	1698,0	23730,4	40295,1	40295,1	20147,6	100737,8	15110,7	8,9	5,9	-3,0
Харківська	2411,2	28372,5	68411,8	68411,8	34205,9	171029,4	26654,4	10,6	4,9	-5,7

Примітка. Взяті дані за 2017 р.

Як видно з рисунку, в цілому по регіону переважає поголів'я свиней за рахунок Донецької області, їх кількість порівняно з ВРХ та вівцями більша на 407,1 та 429,7 тис. гол. відповідно. Найбільше поголів'я великої рогатої худоби в Харківській області, а найменше в Луганській, в якій і поголів'я свиней і овець знаходиться на найнижчому рівні. У зв'язку з вищесказаним, важливим є розподіл поголів'я по господарствах різних категорій, підприємств та населення в Україні та Східному регіоні за останні 2 роки (табл. 4)

Таблиця 4

Кількість поголів'я тварин в Україні та Східному регіоні за 2018-2019 рр.

Адміністративна одиниця	Господарства усіх категорій			Підприємства			Господарства населення		
	2019 р.	2018 р.	2019 р. до 2018 р.	2019 р.	2018 р.	2019 р. до 2018 р.	2019 р.	2018 р.	2019 р. до 2018 р.
Велика рогата худоба									
Україна	3674,5	3852,6	-178,1	1103,1	1175,1	-72	2571,4	2677,5	-106,1
Сх. регіон	462,3	483,4	-24,1	197,3	215	-17,7	265	268,4	-3,4
Донецька	69,1	72,0	-2,9	25,6	28,7	-3,1	43,5	43,3	+0,2
Луганська	58,0	59,9	-1,9	15,1	18,1	-3,0	42,9	41,8	+1,1
Сумська	148,7	155,2	-6,5	71,2	78,6	-7,4	77,5	76,6	+0,9
Харківська	186,5	196,3	-9,8	85,4	89,6	-4,2	101,1	106,7	-5,6
Корови									
Україна	1906,0	1998,0	-92	448,5	474,2	-25,7	1457,5	1523,8	-66,3
Сх. регіон	214,5	225,5	-11	81	87,1	-6,1	133,5	138,4	-4,9
Донецька	32,2	33,8	-1,6	11,1	12,0	-0,9	21,1	21,8	-0,7
Луганська	24,7	26,0	-1,3	6,1	7,2	-1,1	18,6	18,8	-0,2
Сумська	73,2	77,6	-4,4	30,7	33,7	-3,0	42,5	43,9	-1,4
Харківська	84,4	88,1	-3,7	33,1	34,2	-1,1	51,3	53,9	-2,6
Свині									
Україна	6292,7	6459,9	-167,2	3441,7	3420,4	+21,3	2851,0	3039,5	-188,5
Сх. регіон	858,1	835,1	+23,0	638,7	602,9	+35,8	219,4	231,5	-12,1
Донецька	476,2	477,7	-1,5	438,1	436,1	+2,0	38,1	41,6	-3,5
Луганська	52,7	43,6	+9,1	25,6	23,2	+2,4	27,1	20,4	+6,7
Сумська	120,9	122,9	-2,0	53,0	50,1	+2,9	67,9	72,8	-4,9
Харківська	208,3	190,2	+17,4	122,0	93,5	+28,5	86,3	96,7	-10,4
Вівці і кози									
Україна	1518,2	1566,8	-48,6	185,0	197,9	-12,9	1333,2	1368,9	-35,7
Сх. регіон	200,7	204,7	-4,0	18,9	21,9	-3,0	181,8	182,8	-1,0
Донецька	48,5	50,9	-2,4	5,1	7,9	-2,8	43,4	43,0	+0,4
Луганська	28,9	28,4	+0,5	2,0	2,4	-0,4	26,9	26,0	+0,9
Сумська	44,7	46,4	-1,7	4,7	4,9	-0,2	40,0	41,5	-1,5
Харківська	78,6	79,0	-0,4	7,1	6,7	+0,4	71,5	72,3	-0,8

Примітка. Дані взяті з січня по вересень 2019 року

З таблиці видно, що кількість великої рогатої худоби у східному регіоні становить 12,6 % від загального поголів'я в Україні, у т.ч. корів – 11,3 %. Характерно, що у сільгосппідприємствах утримується 37,8 % корів, а в особистих селянських господарствах – 62,2 %. Незначне зростання кількості великої рогатої худоби у господарствах населення у 2019 р. спостерігалось у 3 областях — луганській (+1,1%), сумській (+0,9%) та донецькій (+0,2%). У той час, як у харківській області цей показник від'ємний (– 5,6 %).

На Східний регіон припадає 13,4 % від загального поголів'я свиней в Україні. При цьому 74,4 % утримується у сільськогосподарських підприємствах, решта – у особистих селянських господарствах, переважно за рахунок Донецької області, де кількість свиней у сільськогосподарських підприємствах у 11,5 разів перевищує їх чисельність у господарствах населення. Зростання чисельності поголів'я свиней у 2019 р. спостерігається в усіх сільськогосподарських підприємствах регіону (+ 35,8 %). У той час, як в господарствах населення цей показник знизився на 12,1 %.

Поголів'я овець та кіз, що утримуються у господарствах Східного регіону, становить 13,2 % від загальної чисельності по країні. Переважно це приватні сільськогосподарські господарства, яких майже в 10 разів більше ніж у сільськогосподарських підприємствах.

В таблиці 5 порівняно дані виробництва молока за 2018–2019 рр. в господарствах населення та підприємствах [18]. На тлі зниження виробництва молока в господарствах всіх категорій в Східному регіоні та в цілому по Україні, спостерігається підвищення виробництва молока в Луганській обл. в господарствах населення на 2,3 тис. т. та в Харківській обл. в підприємствах на 3,1 тис. т.

Таблиця 5

Виробництво молока (тис.т) в Україні та Східному регіоні за 2018-2019 рр.

Адміністративна одиниця	Господарства усіх категорій			Підприємства			Господарства населення		
	2019 р.	2018 р.	2019 р. до 2018 р.	2019 р.	2018 р.	2019 р. до 2018 р.	2019 р.	2018 р.	2019 р. до 2018 р.
Україна	6741,2	6983,9	-242,7	1879,9	1905,1	-25,2	4861,3	5078,8	-217,5
Сх. регіон	839,3	858,6	-19,3	345,4	356,8	-11,4	493,9	501,8	-7,9
Донецька	119,7	127,4	-7,7	43,3	49,2	-5,9	76,4	78,2	-1,8
Луганська	88,3	88,2	+0,1	20,2	22,4	-2,2	68,1	65,8	+2,3
Сумська	273,1	283,6	-10,5	115,2	121,6	-6,4	157,9	162,0	-4,1
Харківська	358,2	359,4	-1,2	166,7	163,6	+3,1	191,5	195,8	-4,3

Примітка. Дані взяті з січня по вересень 2019 року

Слід відзначити вкрай складні умови ведення господарської діяльності агровиробниками Донецької та Луганської областей, а саме, втрата внаслідок окупації областями земель сільськогосподарського призначення, основних засобів виробництва, знищення через бойові дії сільськогосподарських культур, худоби та птиці, мораторій на банківське кредитування та страхування ризиків, відміна пільгового оподаткування аграріїв тощо. Але не дивлячись на складну суспільно-

економічну ситуацію внаслідок проведення АТО, аграріям Донецької та Луганської областей вдалося забезпечити ефективне використання сільськогосподарських угідь, за рахунок впровадження у виробництво елементів науково-обґрунтованої системи землеробства та ресурсозберігаючих технологій тощо.

Перспективним напрямом розвитку аграрного сектору Східного регіону є ведення органічного сільського господарства. Треба зазначити, що до цього часу виробництво органічної продукції не набуло такого рівня, як в інших областях країни, бо Харківщина та Донеччина є одними з найрозвиненіших індустріальних областей з високим рівнем урбанізації. Традиційно сегмент органічного споживчого ринку забезпечується переважно дрібними та середніми виробниками.

При цьому слід зазначити, що племінна робота у Східному регіоні проводиться у 50 суб'єктах племінної справи у тваринництві (Сумщина – 14, Харківщина – 12, Донеччина – 19, Луганщина – 5).

Висновок. Аналіз сучасного стану Східного регіону показав достатньо високий потенціал має галузь тваринництва. Кількість великої рогатої худоби у становить 12,6 % від загального поголів'я по Україні, у т. ч. корів – 11,3 %. В регіоні працюють 298 агропідприємств, які займаються молочним скотарством. Середній надій від 1 корови у 2019 р. (у % відношенні до 2018 р.) становить 103,5 %, що на 2,9 % вище ніж по країні взагалі (100,6 %). На Східний регіон припадає 13,6 % від загального поголів'я свиней в Україні. При цьому 74,4 % утримується у агропідприємствах, решта у особистих селянських господарствах, переважно за рахунок Донецької області, де кількість свиней у агропідприємствах у 11, 5 разів перевищує чисельність у господарствах населення. На тлі різкого зменшення загального поголів'я свиней в країні у 2019 р., поголів'я свиней у господарствах усіх категорій регіоні збільшилося на 23,0 тис. гол.

Отже, провідну роль в галузі тваринництва СР посідають молочне-м'ясне скотарство та свинарство. Високий потенціал щодо перспектив розвитку має вівчарство.

Бібліографічний список

1. Красар О. «Спецзона» України. Що ми втрачаємо на Донбасі / О. Крамар // Тиждень. ua. – 2014. – Режим доступу : <https://tyzhden.ua/Politics/118905> (дата звернення 15.09.2019 р.).
2. Паспорт Луганської області / Луган. обл. держ. адміністрація. – Луганськ, 2019. – С. 4
3. Верховної Ради України : офіційний портал. Проект закону про Державний бюджет України. – Режим доступу : http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=66853 (дата звернення 9.09.2019 р.)
4. Стратегія розвитку Харківської області на період до 2020 року. – Харків, 2015. – С. 106.
5. Східний регіон : аграрне лобі / В. В. Кунець, Н. В. Камишан, О. М. Панченко, Л. І. Помітун ; Інститут тваринництва НААН. – Харків, 2019. – 34 с.
6. Луганська обласна державна адміністрація. Обласна військово-цивільна адміністрація. На Луганщині реалізуватиметься програма раціонального використання земель. – Режим доступу : http://loga.gov.ua/oda/press/news/na_luganshchini_realizuvatimetsya_programaracionalnogo_vikoristannya_zemel (дата звернення 15.08.2019 р.)
7. Департамент агропромислового комплексу та розвитку сільських територій облдержадміністрації Донецької області. Про хід виконання комплексної

програми економічного розвитку сільських територій Донецької області на 2018–2020 роки за I квартал 2019 року. – Режим доступу : <https://agro.dn.gov.ua/pro-khid-vykonannia-kompleksnoi-prohramy-ekonomichnoho-rozvytku-silskykh-terytorij-donetskoj-oblasti-na-2018-2020-roky-za-i-kvartal-2019-roku/>

8. Сумщина аграрна / Департамент промислового розвитку Сумської обл. держ. адмін. – Суми, Б. р. – С. 1.

9. Екологічний паспорт Харківської області (розроблено у 2018 р.) / Харків. обл. держ. адмін. – Харків, 2017. – С. 21.

10. Екологічний паспорт Донецької області / Донецька обл. держ. адмін. 2016. – С. 51.

11. Екологічний паспорт регіону Луганська область / Луганська обл. держ. адмін., 2019. – С. 26.

12. Держкомстат України. Посівні площі сільськогосподарських культур за їх видами у 2019 р. – Режим доступу : http://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2019/sg/ppsgk/arh_ppsgk_u.html (дата звернення 20.09.2019 р.).

13. Стратегія розвитку Донецької області на період до 2020 року / Донец. обл. держ. адмін., Донец. обл. рада., 2015. – С. 18.

14. Паспорт Луганської області. Розвиток в динаміці / Луганська обласна державна адміністрація. Обласна військово-цивільна адміністрація. Департамент економічного розвитку, торгівлі та туризму. – Северодонецьк, 2016. – С. 17.

15. Держкомстат України. Особисті селянські господарства за регіонами на 1 січня 2019 р. – Режим доступу : http://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2019/sg/osg/osg_reg/osg_reg_u/osg_reg_0119_u.html (дата звернення 16.09.2019).

16. Рекомендації з розроблення дорожньої інвестиційної карти розвитку аграрного району / Кабмін України, НААН, ННЦ «Інститут аграрної економіки». Київ : Аграрна наука, 2017. – 148 с.

17. Держкомстат України. Кількість сільськогосподарських тварин на 01 вересня 2019 р. – Режим доступу : http://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2019/sg/ksht/arh_ksht2019_u.html (дата звернення 19.09.2019р.).

18. Держкомстат України. Виробництво продуктів тваринництва у січні-серпні 2019 р. – Режим доступу : http://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2019/sg/vpt/arh_vpt2019_u.html (дата звернення 20.09.2019 р.)

References

1. Krasar O. (2014). «Speczzona» Ukrayiny`. Shho my` vtrachayemo na Donbasi – Special Zone of Ukraine. What we are losing in the Donbass «Speczzona» Ukrayiny`. Shho my` vtrachayemo on Donbass. Ty`zhden`. ua. – Week. ua. Retrived from : <https://tyzhden.ua/Politics/118905>

2. *Pasport Lugans`koyi oblasti – Passport of the Luhansk region* (2019). Lugans`k [in Ukraine].

3. Verkhovna Rada Ukrayiny` : ofitsijny`j portal. *Proekt zakonu pro Derzhavny`j byudzheth Ukrayiny`* – The Verkhovna Rada of Ukraine: official portal. *Draft Law on the State Budget of Ukraine*. Retrived from : http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=66853 [in Ukraine].

4. *Strategiya rozvy`tku Xarkivs`koyi oblasti na period do 2020 roku – Development strategy of Kharkiv region for the period up to 2020* (2015). Kharkiv [in Ukraine].

5. Kunecz, V. V., Kamy`shan, N. V., Panchenko, O. M., & Pomitun, L. I. (2019). *Cxidny`j region : agrarne lobi – Eastern region: agrarian lobby*. Kharkiv [in Ukraine].
6. Lugans`ka oblasna derzhavna administraciya. Oblasna vijs`kovo-cy`vil`na administraciya – Lugansk Regional State Administration. Regional military-civil administration. *A program of rational land use will be implemented in the Luhansk region*. Retrived from : http://loga.gov.ua/oda/press/news/na_luganshchini_realizuvatimetsya_programaracionalnogo_vikoristannya_zemel [in Ukraine].
7. Departament agropromy`slovogo kompleksu ta rozvy`tku sil`s`ky`x tery`torij oblderzhadministraciyi Donecz`koyi oblasti. *Pro xid vy`konannya kompleksnoyi programy` ekonomichnogo rozvy`tku sil`s`ky`x tery`torij Donecz`koyi oblasti na 2018–2020 roky` za I kvartal 2019 roku* – Department of Agro-Industrial Complex and Rural Development of Donetsk Oblast State Administration. *On the implementation of the integrated program of economic development of rural areas of Donetsk region for 2018-2020 for the first quarter of 2019*. Retrived from : <https://agro.dn.gov.ua/pro-khid-vykonannia-kompleksnoi-prohramy-ekonomichnoho-rozvytku-silskykh-terytorij-donetskoi-oblasti-na-2018-2020-roky-za-i-kvartal-2019-roku> [in Ukraine].
8. *Sumshhy`na agrarna – Sum of agrarian*. Sumy [in Ukraine].
9. *Ekologichny`j pasport Xarkivs`koyi oblasti – Ecological passport of Kharkiv region*. (2017). Kharkiv [in Ukraine].
10. *Ekologichny`j pasport Donecz`koyi oblasti – Ecological passport of Donetsk region* (2016). [in Ukraine].
11. *Ekologichny`j pasport regionu Lugans`ka oblast` – Environmental passport of Lugansk region* (2019). Lugans`k [in Ukraine].
12. *Derzhkomstat Ukrayiny`. Posivni ploshhi sil`s`kogospodars`ky`x kul`tur za yix vy`damy` u 2019 r. – State Statistics Committee of Ukraine. Crop area by species in 2019*. Retrived from : http://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2019/sg/ppsgk/arh_ppsgk_u.html [in Ukraine].
13. *Strategiya rozvy`tku Donecz`koyi oblasti na period do 2020 roku – Development strategy of Donetsk region for the period up to 2020* (2015). Donecz`k [in Ukraine].
14. *Pasport Lugans`koyi oblasti. Rozvy`tok v dy`namici – Passport of the Luhansk region. Development in dynamics* (2016). Lugans`k [in Ukraine].
15. *Derzhkomstat Ukrayiny`. Osoby`sti selyans`ki gospodarstva za regionamy` na 1 sichnya 2019 r. – State Statistics Committee of Ukraine. Private farms by region as of January 1, 2019*. Retrived from : http://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2019/sg/osg/osg_reg/osg_reg_u/osg_reg_0119_u.html [in Ukraine].
16. *Rekomendaciyi z rozroblennya dorozhn`oyi investy`cijnoyi karty` rozvy`tku agrarnogo rajonu – Recommendations on the development of a road investment map for the development of the agricultural area* (2017). Kyiv : Agrarna nauka [in Ukraine].
17. *Derzhkomstat Ukrayiny`. Kil`kist` sil`s`kogospodars`ky`x tvary`n na 01 veresnya 2019 r. – State Statistics Committee of Ukraine. Number of farm animals as of September 01, 2019*. Retrived from : http://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2019/sg/vpt/arh_vpt2019_u.html [in Ukraine].
18. *Derzhkomstat Ukrayiny`. Vy`robny`czstvo produktiv tvary`nny`czstva u sichni-serpni 2019 r. – State Statistics Committee of Ukraine. Production of livestock products in January-August 2019*. Retrived from : http://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2019/sg/vpt/arh_vpt2019_u.html [in Ukraine].

РЕСУРСНЫЙ ПОТЕНЦИАЛ РАЗВИТИЯ АГРОПРОМЫШЛЕННОГО ПРОИЗВОДСТВА ВОСТОЧНОГО РЕГИОНА УКРАИНЫ

Кунец В. В., Камишан Н. В., Панченко О. М., Помитун Л. И., Институт животноводства НААН

Изложены основные особенности и место Восточного региона в агропромышленном секторе страны. Под термином «Восточный регион» понимаем территориальную систематизацию или членения территории на относительно целостные части и объединения в один регион. К Восточному аграрному региону, расположенному на северо-востоке страны, входят Сумская, Харьковская, Донецкая и Луганская области (без временно оккупированных территорий, площадь которых составляет 15,3 тыс. км²) и насчитывает 91,5 тыс. км².

Проанализированы расчет ресурсного потенциала областей и районов Украины. Оценка эффективности управления экономическими ресурсами в разрезе субъектов и в целом по региону позволяет определить в стоимостном выражении общий размер потенциала конкретного предприятия, его составляющих структур и уровень использования. Выявлено, что ресурсный потенциал существенно превышает фактические показатели получения прибыли с 1 га сельскохозяйственных угодий, как в целом по стране, так и в Восточном регионе.

Продовольственную безопасность Восточного региона обеспечивает отрасль животноводства. Ведущую роль в ней занимают скотоводство и свиноводство. Наглядно представлено современное состояние поголовья основных видов сельскохозяйственных животных (КРС, свиньи и овцы) по областям и в целом по Восточному региону.

Проанализирована динамика основных отраслей сельского хозяйства (скотоводство, свиноводство, овцеводство, козоводство) за последние годы в разрезе субъектов и в целом по региону и стране. Приведено количество поголовья по хозяйствам разных категорий, предприятий и населения в Украине и Восточном регионе за последние 2 года и рассчитана разница (рост или спад) отдельно по видам животных (крупный рогатый скот, коровы, свиньи, овцы и козы) по областям и хозяйствам.

Определены перспективные направления развития аграрного сектора.

Ключевые слова: сельское хозяйство, Восточный регион, скотоводство, свиноводство, овцеводство, козоводство.

AGRICULTURAL MANUFACTURING OF THE EASTERN REGION OF UKRAINE RESOURCE POTENTIAL DEVELOPMENT

Kunets V. V., Kamyshan N. V., Panchenko O. M., Pomitun L. I., Institute of Animal Science

The main features and place of the Eastern region in the agricultural sector of the country were described. The term "Eastern region" means the territorial systematization or division of the territory into relatively integral parts and associations into one region. The Eastern agrarian region, located in the north-east of the country, includes Sumy, Kharkov, Donetsk and Lugansk regions (without temporarily occupied territories, the area of which is 15.3 thousand km²) and totals 91.5 thousand. km².

The resource potential of the regions of Ukraine was analyzed. Assessing the effectiveness of economic resources managing by subjects and in the region as a whole allows us to determine in value terms the total size of the potential of a particular enterprise, its constituent structures and level of use. It was revealed that the resource potential significantly exceeds the actual indicators of profit from 1 ha of agricultural land, both in the country as a whole and in the Eastern region.

The food security of the Eastern region is provided by the livestock industry. The leading role in it is occupied by livestock and pig farming. The current state of the livestock of the main types of farm animals (cattle, pigs and sheep) in regions and in the whole of the Eastern region was presented.

The dynamics of the main branches of agriculture (cattle breeding, pig breeding, sheep breeding, goat breeding) over the past years was analyzed by subjects and in the whole region and country. The number of livestock by farms of different categories, enterprises and in the private sector in Ukraine and the Eastern region over the past 2 years was given and the difference (growth or decline) was calculated separately for species of animals (cattle, cows, pigs, sheep and goats) by region and farms.

Perspective areas of the agricultural sector development were identified.

Key words: agriculture, Eastern region, cattle breeding, pig breeding, sheep breeding, goat breeding.

DOI 10.32900/2312-8402-2019-122-130-138

УДК 636.15.082.32

ГЕНЕАЛОГІЧНА СТРУКТУРА НОВООЛЕКСАНДРІВСЬКОЇ ВАГОВОЗНОЇ ПОРОДИ КОНЕЙ

Павловский С. С., аспірант²

Ткачова І. В., д. с.-г.н.

Інститут тваринництва НААН

Метою роботи був аналіз стану породи в Україні та оцінка її генеалогічної структури. Об'єктом досліджень були відомості бонітування коней, база даних породи Інституту тваринництва НААН, а також Державні книги племінних коней новоолександрівської вагОВОЗНОЇ породи (1, 2 томи).

Для визначення генеалогічної структури породи, весь склад було розподілено за генеалогічними лініями, маточними родинами та гніздами. В результаті, до нових маточних родин віднесені групи кобил із спільною родоначальницею, не менш, ніж із двома відгалуженнями та трьома генераціями потомків. До нових гнізд віднесені групи кобил із спільною родоначальницею, не менш, ніж із двома відгалуженнями та двома генераціями потомків.

Встановлено, що поголів'я коней новоолександрівської вагОВОЗНОЇ породи кожного десятиріччя стабільно зменшується.

Аналіз генеалогічної структури показав, що найбільше розповсюдження в породі серед жеребців-плідників отримали лінії (1390) Тантала (32,0 %), (935) Кокетливого (44,0 %), (909) Градуса (8,0 %). Розподіл маточного складу за лініями: більшість належить до ліній (1390) Тантала (22,9 %), (935) Кокетливого (17,6 %), (909) Градуса (17,6%), а також (200) Капітена (16,9 %) і (109) Газона (9,5 %).

Дослідженням виявлено 307 представниць 13-ти старих маточних родин, та 94 представниць 6 нових маточних родин і 4 заводських гнізд.

Найбільше поширена є маточна родина Тунгуски (19,6 %). 3 нових маточних родин – Лави (8,1 %).

² Науковий керівник – доктор с.-г. наук І.В. Ткачова